

Lukeva koulu

Vaasan malli

V A A S A .

Sisällysluettelo

Tavoitteet	3
Opetuksen järjestämistä koskevat tavoitteet	3
Oppilaan toimintaa ja oppimista koskevat tavoitteet	3
Kielitietoinen opettaja	4
Lukutaitotyön arviointi	4
Lukutaitotyö on yhteinen asia	5
Toimintakulttuuri ja oppimisympäristöt tukevat lukutaitotyötä	5
Koulun kielitietoinen toimintakulttuuri	6
Riittävät resurssit	7
Lukutiimi	7
Suunnitelmallinen kirjastoyhteistyö	8

Lukutaitostrategia

Lukutaitostrategia pohjautuu perusopetuksen opetussuunnitelmiin, Kansalliseen lukutaitostrategiaan 2030 ja Opetushallituksen Lukeva koulu -työkaluun. Suunnitelmasta löytyvät lukutaitotyön tavoitteet, sisällöt ja arviointi, toimenpiteet sekä vastuuhenkilöt.

Tavoitteet

Opetuksen järjestämistä koskevat tavoitteet

- Jokainen peruskoulun oppiaine ottaa vastuuta oppilaiden lukutaidosta.
- Kouluissa on vahvat lukutaitotyön rakenteet, jotka vahvistavat lukutaitoa ja monilukutaito-osaamista.
- Oppilaat saavat yhdenvertaisesti riittävää ja oikea-aikaista tukea lukutaidon kehittymiseen riippumatta esimerkiksi sukupuolesta tai kieli- tai kulttuuriryhmästä.
- Koulun henkilöstö hyödyntää, soveltaa ja kehittää kielitietoisia toimintamalleja jokapäiväisessä työssään. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että opettaja toimii kielilähtöisesti ohjaten oppilaita oman oppiaineensa käsitteiden sisäistämisessä, tekstien lukemisessa, tulkitsemisessa ja tuottamisessa.
- Selkosuomea ja selkoruotsia käytetään opetuksessa riittävästi siten, että siitä pääsevät hyötymään suomea tai ruotsia toisena kielenä puhuvat oppilaat sekä oppilaat, joilla on erilaisia oppimisen haasteita.
- Lukutaitotoimet tavoittavat jokaisen perusopetuksen oppilaan. Erityisesti eri kieliryhmät sekä lukutaitotukea tarvitsevat oppilaat tulee huomioida esimerkiksi tarjoamalla henkilökohtaista ohjausta sekä kouluttamalla heidän opettajiaan, ohjaajiaan sekä esimerkiksi kouluvalmentajiaan kielitietoisista toimintamalleista.

Oppilaan toimintaa ja oppimista koskevat tavoitteet

- Oppilaassa herää kiinnostus kirjallisuuteen.
- Oppilas saa myönteisiä lukukokemuksia.
- Oppilas innostuu kuuntelemaan ja lukemaan itselleen sopivaa, kiinnostavaa luettavaa ja kehittämään lukuharrastustaan.
- Oppilas ylläpitää ja kehittää lukutaitoaan ja lukuinnostustaan.
- Oppilas oppii käyttämään kirjastoa monipuolisesti.
- Oppilas tutustuu monilukutaidon eri osa-alueisiin (esim. kuvanlukutaito, medialukutaito).
- Oppilaalle kehittyy hyviä luetun ymmärtämisen strategioita.
- Oppilas oppii kehittämään omaa kielellistä ja kulttuurista identiteettiään, arvostamaan eri kulttuureja ja kieliä sekä käyttämään mediaa ja kulttuuripalveluja.

Kielitietoinen opettaja

- ymmärtää, miten toinen kieli kehittyy
- arvostaa kielellistä moninaisuutta
- osallistaa
- ymmärtää identiteetin merkityksen ja sen rakentumisen kielen kautta
- ymmärtää ja huomioi suunnittelussa kielen eri rekisterit ja ulottuvuudet
- ymmärtää vuorovaikutuksen merkityksen oppimisessa
- tarjoaa mahdollisuuksia merkitykselliseen vuorovaikutukseen
- tukee oppilaiden pystyvyyden kokemusta

Lukutaitotyön arviointi

Kouluille luodaan tavoitteet ja rakenteet pitkäjänteiselle lukutaitotyölle. Näiden tavoitteiden lisäksi voidaan täsmentää tavoitteita ja niihin liittyviä toimenpiteitä vuosittain koululla esille tulleiden tarpeiden mukaan. Oppilaille voidaan teettää lukuvuoden alussa ja lopussa kartoitus, jossa selvitetään oppilaiden lukutottumuksia ja -innostusta. Kysely toteutetaan esimerkiksi luokanopettajien toimesta luokilla 1–6. Luokilla 7–9 kyselyn teettä koulukohtaisesti sovittu henkilö, esimerkiksi luokanohjaaja. Kyselyn tulokset käydään läpi lukutiimin kesken tai henkilökunnan kokouksessa. Kyselyn tulosten pohjalta lukutiimi poimii yhteistyössä muun henkilökunnan kanssa 1–3 tavoitetta, joita kohti lukuvuoden aikana työskennellään lukutaidon näkökulmasta. Tavoitteet merkitään lukuvuosisuunnitelmaan. Keväällä tehtävä arviointi auttaa koulua näkemään asettamiensa tavoitteiden toteutumisen.

Jotta lukutaitotyölle asetetut tavoitteet toteutuisivat, on tärkeää kirjata myös toimenpiteet, joiden avulla tavoitteisiin pyritään. Toimenpiteet kirjataan yhteistyössä lukutiimin ja muun henkilökunnan kesken. Toimenpide-ehdotuksia löytyy esimerkiksi Vaasan Lukemisen vuosikellosta, Koulun ja kirjaston yhteistyösuunnitelmasta, Lukemisen materiaalipankista tai OPH:n Lukeva koulu -työkalusta.

Oppilaiden vastauksia kartoitukseen voi käyttää myös täsmällisemmin lukutaitotyön tukena luokkatasolla. Vastausten pohjalta esimerkiksi luokanopettaja voi tarjota oppilailleen täsmällisesti heidän tarvitsemaansa tukea lukutaidon ja lukuharrastuksen kehittymiseen.

Toiminta

Lukutaitotyö on yhteinen asia

Koko työyhteisö ja kaikki oppiaineet ottavat vastuuta monilukutaidon, lukemaan innostamisen ja kielitietoisuuden kehittämisestä. Myös kielitietoiset menetelmät ovat keskeisessä roolissa jokaisen oppiaineen opetuksessa. Kielitietoisien menetelmien hyödyntäminen opetuksessa hyödyttää oppilaita kielitaustasta riippumatta.

Monilukutaitoa tulisi kehittää systemaattisesti koulupolun alusta lähtien. Monilukutaidon osalta huomiota kiinnitetään perusluku- ja kirjoitustaidon lisäksi opetussuunnitelman mukaisesti kuvanlukutaitoon, kriittiseen lukutaitoon, medialukutaitoon ja digitaaliseen lukutaitoon ikätasoon sopivalla tavalla. Löydät tukea medialukutaidon ja digitaalisen lukutaidon opetukseen Vaasan Kasvatuksen ja opetuksen digipolku –materiaalista.

Toimintakulttuuri ja oppimisympäristöt tukevat lukutaitotyötä

Ympäristö vaikuttaa tutkitusti siihen, minkälaisena oppilaat kokevat lukemisen. Lukuinnostuksen herättämisen vuoksi onkin keskeistä, että koulussa vallitsee lukeva toimintakulttuuri, jossa lukeminen kuuluu kaikille. Kodin ja koulun yhteistyön avulla vanhemmat saavat tietoa lukutaidon merkityksestä ja kotona tapahtuvasta lukutaitotyöstä.

Lukemisen kulttuuri on vakiintunut osa koulun toimintaa. Lukutaitotyön näkyväksi tekeminen ja koko kouluyhteisön osallistaminen yhteistyössä sidosryhmien kanssa luo lukevan yhteisön, jossa oppilaiden ja henkilökunnan on mahdollista saada myönteisiä lukukokemuksia. Lukemista ja lukutaitotyötä voi tuoda esiin esimerkiksi erilaisten tempausten, kuten lukupäivien ja -diplomien avulla mutta myös pienet arjen rutiinit, kuten päivittäiset tai viikoittaiset lukutuokiot ovat merkityksellisiä. Koulussa voidaan järjestää tai tarjota oppilaille mahdollisuus osallistua lukuaiheisiin tapahtumiin lukuvuosittain.

Koulussa näytetään, että kaikki lukeminen kelpaa. Oppilaiden monipuolista lukemista seurataan ja tehdään näkyväksi esimerkiksi leimojen, lukudiplomien tai diagrammien avulla. Mitä konkreettisemmin lukutaitotyö näkyy arjessa, joko itse lukutoiminnan, julisteiden tai yhteisten projektien kautta, sitä parempi.

Koulun on tärkeää luoda innostavia ja lukutaitoa edistäviä oppimisympäristöjä. Koulukirjasto pidetään yhdessä siistinä, luokassa on saatavilla kirjoja ja ehkäpä koululta löytyy mukavia lukunurkkauksia. Onko koululla ehkä jopa esimerkiksi Teams:n kautta jaettuna oma lehti, johon oppilaat saavat tuottaa tekstejä? Oppilaita osallistamalla on mahdollista sitouttaa oppilaat lukemiseen entistä tehokkaammin.

Voit tutustua myös OPH:n Lukeva koulu -työkalun lukevaa toimintakulttuuria ja lukutaitoa tukevien oppimisympäristöjen kehittämistä koskevaan osioon.

Koulun kielitietoinen toimintakulttuuri

Kielitietoisesta opetuksesta hyötyvät kaikki oppilaat. Erityistä tarvetta kielitietoiselle opetukselle on sellaisissa opetusryhmissä, jotka ovat kielitaidon tai tekstitaitojen osalta heterogeenisiä eli oppilailla on isoja eroja taidoissa. Eri oppiaineissa on oma kiелensä, kuten terminologia, lauserakenteet ja tekstilajit. Kielitietoinen opettaja tuntee oman aineensa kielen ja ymmärtää sen merkityksen opetuksessa, sekä kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Kielitietoinen opettaja opettaa monikanavaisesti ja strukturoidusti, esimerkiksi

- kirjallisesti
- sanallisesti
- kuvilla
- tukiviittomilla
- eri kielillä
- toistamalla
- pilkkomalla ohjeet

Koulussa on tärkeää muistaa, että kaikki kielet ovat koulussa sallittuja. Arvioinnin osalta keskeistä on, ettei esimerkiksi kokeissa testata kielitaitoa vaan opitun asian hallintaa.

Kielitietoisien toiminnan tukena oppitunnilla ovat

- Struktuurit
- Ydinkäsitteet ja avainsanat
- Visualisointi ja kuvatuki
- Rutiinit
- Toisto, selkeät ja pilkotut ohjeet
- Mallit
- Havainnollistaminen (ilmeet, eleet, kuvat, esineet...)
- Opiskelustrategiat

Kielitietoisien pedagogiikan lisäksi tarvitaan myös kielellisesti tuettua opetusta oppilaille, jotka siirtyvät valmistavasta opetuksesta yleisopetukseen, sillä noin vuoden kestävä valmistavan opetuksen jälkeen oppilas on kielenoppija vielä useiden vuosien ajan. Kielellisesti tuetulla opetuksella tarkoitetaan kielipedagogista tukea, joka kohdennetaan koulun opetuskielen ja oppiainesisältöjen oppimiseen joustavasti joko samanaikaisopetuksessa tai erillisopetuksessa.

Riittävät resurssit

Kouluilla on tärkeää varata riittävästi resursseja lukutaitotyöhön, jossa huomioidaan monilukutaidon oppiminen. Myös keskustelu näiden resurssien riittävydestä sekä työnjaosta sopiminen ovat keskeisessä roolissa. Lukutaitotyön kannalta tärkeitä resursseja ovat esimerkiksi:

- Lukutaitotyöhön varattava työaika: opettajan oma työaika, lukuvastaavan työaika, yhteistyölle varattu aika
- Pyritään pitämään saatavilla kullekin luokka-asteelle ja selkomateriaalia tai muuta tukea tarvitseville oppilaille sopivaa kirjallisuutta koululla tai kirjastosta. Kirjallisuuden tulee olla ajankohtaista ja kiinnostavaa lasten ja nuorten näkökulmasta.
- Pyritään pitämään saatavilla kullekin luokka-asteelle ja selkomateriaalia tai muuta tukea tarvitseville oppilaille sopivia kirjallisuustehtäviä
- Monilukutaitoa tukevia vaihtoehtoja koulun kerho- tai iltapäiväkerhotoiminnassa (esim. sanataide, draamakerho, lukupiiri)
- Digitaaliset ympäristöt ja laitteet (esim. äänikirjapalvelut, helppokäyttötoiminnot, tietokoneet, iPadit)

Voit tutustua myös OPH:n Lukeva koulu -työkalun resursseja käsittelevään osioon.

Tukea lukutaitotyön toteuttamiseen löydät Koulun ja kirjaston polusta, Lukemisen vuosikellosta ja kulttuurikasvatussuunnitelmasta.

Lukutiimi

Jokaisessa koulussa on lukutiimi. Lukutiimiin kuuluu esim. rehtori, kirjastovastaava, eri oppiaineiden opettajia, erityisopettajat, oppilasedustajia ja vanhempainyhdistyksen edustajia. Lukutiimi muodostetaan lukuvuoden alkaessa. Tiimin tehtäviin kuuluu:

- Valita ja kirjata lukuvuosisuunnitelmaan lukutaitostrategiasta lukuvuodelle 1–3 koulun näkökulmasta keskeistä tavoitetta, joita kohti lukuvuoden aikana työskennellään järjestelmällisesti. Tavoitteet valitaan esimerkiksi oppilaille teetetyn kyselyn pohjalta. Tavoitteet voivat vaihtua vuosittain tai olla pidemmän aikavälin tavoitteita.
- Kirjata konkreettisia toimia, joiden avulla tavoitteet on mahdollista saavuttaa
- Arvioida toimien tehokkuutta ja resurssien riittävyttä sekä muokata toimintaa arvioinnin tulosten perusteella. Arviointitapa sovitaan koulukohtaisesti. Arviointi voi olla esim. keskustelu tai kysely.
- Toimia linkkinä koulun ja Lukeva kunta -verkoston välillä
- Toimia linkkinä koulun ja kirjaston välillä
- Osallistua Lukeva koulu -mallin webinaareihin ja jakaa tietoa ja taitoa omassa työyhteisössään
- Kannustaa omalla koulullaan osallistumaan lukutaidon teemapäiviin, -viikkoihin ja -tapahtumiin (kts. Lukemisen vuosikello)

- Kannustaa ja opastaa opettajia Kirjastopolun sekä Koulun ja kirjaston yhteistyön mallin ohjelman toteuttamisessa
- Perehdyttää henkilökuntaa Lukeva koulu -mallin käyttöön

Suunnitelmallinen kirjastoyhteistyö

Koulut tekevät yhteistyötä kirjastojen kanssa suunnitelmallisesti ja säännöllisesti. Yhteistyön ohjenuorana toimii Vaasan kaupungin Kirjastopolku, joka on osa kulttuurikasvatussuunnitelmaa. Kirjastopolkuun merkityt yhteistyömuodot toteutetaan vuosittain.

Koulun lukutiimi toimii linkkinä kirjaston ja koulun välillä ja vastaa kirjastoyhteistyön kehittämisestä. Kirjaston kanssa tehtävä yhteistyö voidaan kirjata lukuvuosisuunnitelmaan.

Perusopetuksen koulun ja kirjaston yhteistyön malli on laadittu Kirjastopolun, opetussuunnitelman ja Lukutaitostrategia 2030 pohjalta. Koulun ja kirjaston yhteistyön malli toimii opettajan työkaluna kirjastoyhteistyön suunnittelussa ja toteutuksessa. Malliin on merkitty kullekin vuosiluokalle sopivia yhteistyömuotoja, joita hyödynnetään lukutaitotyössä. Koulun ja kirjaston yhteistyön mallin vuosiluokkakohtaiset yhteistyömuodot toteutetaan mahdollisuuksien mukaan.

Päivitetty 2025

